

Monumentnummer*: 510645

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 27 januari 1999
Kadaster deel/nr 82801/76

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Enschede Enschede Overijssel

Locatiennaam Locatieomschrijving
Enschede

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Lonneker AE 107

Omschrijving**

Inleiding

Omstreeks 1901 is in opdracht van dhr. H. ter Kuile door Karel Muller een zomerhuis gebouwd. In de eerste wereldoorlog (1914-1918) werd hierbij de TUIN aangelegd door de tuinarchitect Louis van der Swaelmen (1883-1929). Van deze tuin is komt het rechthoekige deel ten oosten van het huis beschermd.

Van der Swaelmen is in Nederland weinig bekend, maar in België, waar hij werkte als architect, stedenbouwkundige en landschapsarchitect, kreeg hij in de jaren twintig enige faam wegens zijn vooraanstaande rol in de tuinstad-beweging aldaar. In verband met de 1e wereldoorlog werd hij geëvacueerd en in de omgeving van Enschede ondergebracht. De familie Ter Kuile kwam met hem in contact via lezingen over tuinarchitectuur die hij gaf. In opdracht van de familie heeft hij gedurende de oorlogsjaren de tuin bij het huis ontworpen. Er zijn geen andere tuinen van Van der Swaelmen in Nederland bekend. In België heeft hij meer tuinen aangelegd. Van de tuin zijn geen ontwerptekeningen bekend. Door uitbreiding van het huis is het terras nu kleiner dan oorspronkelijk het geval was. Het beschermde deel van de tuin vormt een onderdeel van een complex van huis met bijgebouwen en omliggend terrein. Al deze overige elementen, inclusief het (gewijzigde) huis, zijn voor bescherming van rijkswege van ondergeschikt belang.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De beschermde langwerpige zijtuin bestaat uit verschillende delen: het terras, de binnentuin met een gazon en bassin omgeven door bloemborders en de moestuin. Dit geheel is vrijwel symmetrisch aangelegd langs een hoofdas die aansluit op de terrasdeuren in het risalerende deel van de oostgevel van het huis. Oorspronkelijk was dit een open veranda.

Omschrijving

De deeltuin vormt een zelfstandige tuin. Grenzend aan de oostzijde van het huis ligt een deel met borders en bassin; ten oosten hiervan ligt een voormalige moestuin. Zuidoostelijk van de voormalige moestuin ligt een, nu vervallen, tennisbaan. Aan de zuidzijde van het geheel grenst een weide waar omheen bomen en heesters.

Door de strakke ordening van de deeltuin langs een recht pad, een vernuftig spel van hoogteverschillen in terrein en hagen en door een geringe vernauwing, begeleid door afwisseling in vormen en materialen (gazon, water, beplanting), is een spannende ruimtelijke opbouw verkregen.

De rechthoekige tuin is symmetrisch aangelegd met verschillende niveaus en is omgeven door hagen.

De tuin is ontwikkeld langs een als pad vormgegeven symmetrie-as in oostelijke richting, waarop enkele dwars-assen, soms uitgevoerd als perk of border, soms als verharding.

De hagen zijn ongeveer een meter hoog nabij het huis en verspringen naar het oosten toe naar een hoogte van 2 m. uitgevoerd in taxus, behalve aan de zuidzijde, waar een rosacea soort (vermoedelijk niet oorspronkelijk) is gebruikt.

Het hoofdniveau van de tuin sluit rondom als gazon of border op de hagen aan. In twee etappes van respectievelijk 40 cm (2 treden en 60 cm (5 treden) loopt de tuin aan de westkant omhoog naar het terras bij het huis. Het hoofdniveau omsluit het centrale deel van de tuin dat 60 cm (4 treden) lager ligt en dat bestaat uit een groot rechthoekig gazon aan de westzijde, een 5 m brede strook verharding op de belangrijkste dwars-as en een rechthoekige vijver, waar het pad op de hoofdas doorheen loopt.

De niveauverschillen zijn strak en kantig aangeduid door een keermuur van bentheimer zandsteen in cyclopisch verband. Nabij het huis, waar de hoogteverschillen elkaar het snelst opvolgen, liggen op de hoofdas de in steen uitgevoerde trappen.

De verharding is beperkt tot het pad op de hoofdas (dat aansluit op een doorgang naar de moestuin in de oostelijke taxushaag) en de centrale dwars-as die benadrukt is door een polygonale beëindiging met zitbanken van zandsteen in de keermuur.

Rondom het bassin is een smalle strook verhard die aan drie zijden wordt omgeven door een smalle border tegen de keermuur van het hoofdniveau.

Het bassin is gemetseld en heeft in de bodem 2x4 ronde uitdiepingen voor waterplanten. Het pad in de hoofdas is hier uitgevoerd in blokken zandsteen die, los van elkaar, juist boven het water uitsteken dat er tussendoor spoelt. In het verharde pad naar de moestuin zijn in aansluiting hierop enkele flagstones gelegd.

De beplanting is beperkt tot borders op het hoofdniveau rond het rechthoekige gazon en bloemperken op dat niveau in het gazon tussen de vijver en de hagen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Ten oosten van de vijver ligt een rozenperk. Enkele als cilinder gesnoeide coniferen staan in het gazon langs de randen, onder andere bij de doorgang naar de moestuin die ook met een rozenboog is gemarkeerd.

Waardering

De deeltuin, in 1914-1918 ontworpen door tuinarchitect Louis van der Swaelmen ten oosten van het rond 1901 gebouwde zomerhuis de Boekel heeft cultuurhistorische en tuinhistorische waarde:

- als gaaf voorbeeld van een streng geordende symmetrische deeltuin in aansluiting op het huis,
- vanwege de esthetische kwaliteit van het oorspronkelijke ontwerp van de rond een hoofdas ontworpen deeltuin met spannende ruimtelijke opbouw door hoogteverschillen, afwisseling in vormen en materialen;
- als een zeldzaam voorbeeld in Nederland van een deeltuin uit het oeuvre van de tuinarchitect Van der Swaelmen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Tuin